

Peruspalveluministeri Susanna Huovinen

Sosiaalihuoltolain koulutuskierros

kevät 2015

Hyvät seminaariosallistujat,

Olen ilo olla täällä tänään. Olen ministerikaudellani kiertänyt Suomea puhumassa sekä vanhuspalvelulaista ja että soteuudistuksesta. Jälkimmäisen yhteydessä palautte on usein ollut se, että uudistuksessa painottuu liikaa terveydenhuolto. Olen saanut palautetta siitä, että sosiaalihuollon rooli ja ammattilaiset on unohdettu. Tänään olemme koolla kuulemassa ja keskustelemassa uudesta sosiaalihuoltolaista ja sen mukanaan tuomista muutoksista kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon perustehtäviin. Olen iloinen runsaasta osallistumistanne ja kiinnostuksestanne koulutuskierrokselle. Tämä näinä päivinä käsittelemämme asia on tärkeä ja keskeistä kaikkien paitsi sosiaalihuollon sektorien, myös terveydenhuollon toiminnalle.

Sosiaalihuoltolain uudistus on yksi suurimmista ja merkittävimmistä asioista peruspalveluiden kentällä. Edellinen sosiaalihuollon lainsäädäntö on vuodelta 1982, yli 3 vuosikymmenen takaa. Tänä aikana yhteiskunta, ja sen myötä ihmisen olosuhteet ja tarpeet ovat muuttuneet merkittävästi. Myös sosiaalihuoltolain valmistelu on ollut pitkä ja moninainen. Erilaisten työryhmien, toimenpideohjelmien, satojen lausuntojen ja lukuisien kuulemisten jälkeen laki saatiin hallituksen esityksenä eduskunnan käsittelyyn ja hyväksytyksi vuoden viimeisinä päivinä. Olen iloinen, että olemme nyt tässä vaiheessa, isojen muutosten äärellä.

Kaikki me tiedämme, että muutosta tarvitaan. Väestö ikääntyy, palvelutarpeet kasvavat ja työikäisen väestön määrä vähenee. Kuntien mahdollisuudet vastata kasvaneeseen palvelutarpeeseen ja erityisosaamista vaativien palvelujen järjestämiseen ovat huolestuttavalla tavalla heikentyneet suuressa osassa kuntia. Kustannukset kasvavat, erityisesti raskaimpien palvelujen tarve on ollut noususuhtainen. Asiakkuudet ovat liian pitkiä. Me kaikki tiedämme myös, että lastensuojelun kuormitus on äärirajoillaan. Sosiaalityön kentän työpaineista huolimatta asiakkaat kokevat, ettei apua aina saa.

Erityinen huoli meillä on nuorten syrjäytymistä. Nuorten syrjäytyminen työstä ja koulutuksesta on arvioitu tuottavan yhteiskunnalle n. 300 miljoonan euron kustannukset vuodessa. Kustannukset jakautuvat sekä kunnille että valtiolle. Ne syntyvät pääosin nuorille suunnatuista palveluista ja heille maksetuista tulonsiirroista (toimeentulotuki, työttömyysturva ja asumistuki). Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan yhdestä syrjäytyneestä aiheutuva kansantulon menetys on noin 700 000 euroa, jos syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan työiän, eli noin neljäkymmentä vuotta. Julkisen talouden vastaava menetys on noin 430 000 euroa. Nuorten lisääntyvä eriarvoistuminen, ja ulkopuolelle jääminen on paitsi inhimillisesti katsoen myös taloudellisesti valtava haaste. Tähän on löydettävä lisää keinoja.

Hyvät kuulijat,

Uudessa sosiaalihuoltolaissa näkyy vahvasti panostus perheisiin ja lapsiin. Lakia on kehitetty voimakkaasti lapsen, perheen ja nuorten näkökulmasta. Samalla se on kuitenkin vahva yleislaki, joka huomioi myös muiden ikäryhmien tarpeet ja edun. *Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan* esiin nostaminen laissa vahvistaa sosiaalihuollon perimmäistä tehtävää huolehtia yhteiskunnan heikommista ja eniten apua tarvitsevista ryhmistä. Aktivoinnin, tehostamisen, virtaviivaistamisen ja tuloksen hakemisen maailmassa on tärkeää huomata ja varmistaa sosiaalihuollon

työnjaossa myös ne henkilöt ja ryhmät, joilla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada palveluja ja tarvitsemaansa apua. *Sosiaalisen kuntoutukseen* panostamalla on mahdollista puuttua syrjäytymiskierteeseen entistä aiemmin. Räätelöityjen palvelukokonaisuuksien kautta nuoria voidaan kuntouttaa aikaisempaa tehokkaammin. Tässä laissa avaamme sosiaalihuollon ja sosiaalityön perustehtävää ja peruspalveluja uudella tavalla ja aikaisempaa selvemmin.

Uuden sosiaalihuoltolain toimeenpanossa varmistetaan myös, että lastensuojelun mitoitukset saadaan kuntoon. On hyvin olennaista koko palvelurakenteen toimivuuden kannalta, miten lastensuojelu toimii suhteessa muihin lapsille ja perheille suunnattuihin palveluihin. Lastensuojelun toimivuutta parannetaan myös selkeytyksellä suhteessa *terveydenhoitolakiin*: Laissa säädetään, että lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut, jos lastensuojelun tarve johtuu riittämättömistä terveydenhuollon palveluista. Näissä tilanteissa tarvittava hoito on järjestettävä tarvittaessa nopeamminkin kuin mitä hoitotakuu edellyttäisi. Säännös koskee esimerkiksi lapsen tai hänen vanhempiansa tarvitsemia mielenterveyspalveluja tai päihdehoitoa. Laki tulee voimaan 1.4.2015. Säädös selkeyttää lastensuojelun kenttää paljon puhututtanutta työn- ja vastuunjakoa lastensuojelun ja psykiatrisen hoidon välillä.

Sekä sosiaalihuoltolain uudistus, käynnissä olevat lukuisat muut lainsäädäntöhankkeet että erityisesti eduskunnan käsittelyssä parhaillaan oleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki-eli sote- uudistus, ovat osa suurta kokonaisuudistusta, jolla on merkittävät tavoitteet. Ehkäisevien palvelujen vahvistamisen tarpeesta on puhuttu kauan. Nyt vahvistamista todella konkreettisesti toteutetaan. Sosiaalihuoltolain tavoitteena on mahdollisimman tehokas, lyhytaikainen tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Esimerkiksi *raskaana olevien henkilöiden*

subjektiivinen oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut on panostamista mitä suurimmassa määrin ennalta ehkäisyyn. On huomattavasti edullisempaa antaa apua ennen lapsen syntymää kuin vasta lapsen syntymän jälkeen. Lisäksi se on paljon inhimillisempää.

Investointi ehkäiseviin palveluihin kannattaa aina. On totta, että joillain sektoreilla ehkäisevään työhön investoitaessa kustannukset väliaikaisesti nousevat. Näin käy, kun varhaisen puuttumisen palveluihin tapahtuvan investoinnin lisäksi on maksettava runsaasta korjaavien palvelujen käytöstä. Kuitenkin erikoistuneiden palvelujen tarve ja kuormitus vähenevät myöhemmin, kun investoinneilla vahvistetaan lasten kasvu- ja kehitysympäristöjä ja peruspalveluja. Nyt meillä on vahva yleislaki muutosten tukena ohjaamassa sitä, miten pitää toimia.

Hyvät kuulijat

Kuten varmasti tiedätte, käynnissä olevassa **Sote -uudistuksessa** palvelujen järjestäminen ja niiden tuottaminen erotetaan toisistaan. Järjestämisvastuu siirtyy kunnilta viidelle sosiaali- ja terveystaloudelle, jotka vastaavat siitä, että sen alueella palveluihin oikeutetut saavat tarvitsemansa palvelut. Uudistuksen jälkeen palvelujen tuottamisvastuu tulee sellaisille kunnille ja kuntayhtymille, joilla on kyky vastata niin ehkäisevistä, korjaavista, hoitavista, kuntouttavista kuin muistakin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista yhtenäisenä kokonaisuutena. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki ohjeistaa kunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, tuottamista, hallintoa, suunnittelua, rahoitusta ja valvontaa koskevia säännöksiä. Sosiaalihuoltolaki taas on asiakastyötä ja sen rajapintoja ohjaava vahva yleislaki. Sillä edistetään palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamisessa.

Käynnissä olevan sote -uudistuksen lähtökohta on hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeä **palveluketjujen saumaton kokonaisuus, sosiaali- ja terveystal-**

veluiden integraatio. Se tarkoittaa, että palvelujen tulisi paremmin osata ottaa ihminen kokonaisuutena. Osaamisen ja voimavarojen yhdistämisellä tuotamme laadukkaampia palveluita, vältämme päällekkäistä työtä ja asiakkaiden jäämistä palvelujen väliin tai kokonaan niiden ulkopuolelle. Sosiaalihuoltolaki edellyttää kunnilta aikaisempaa vahvempaa ja enemmän yhteistyötä muiden hallinnonalojen ja toimijoiden kanssa. Lait tukevat toisiaan, ja ohjaavat palvelutuotantoa samaan suuntaan. Sekä sosiaali- ja terveydenhuoltolaki että sote -laki tarjoavat hyvän pohjan ja mahdollisuuden **ikäkaarimallisten palvelukokonaisuuksien** rakentamiseen. Jotta sosiaali- ja terveydenhuoltolakien määrittelemät, asiakkaiden tarpeisiin ja olosuhteisiin perustuvat palvelut voidaan turvata kaikille kuntalaisille yhdenvertaisesti ja laadukkaasti, tarvitaan suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia järjestämään palveluita ja varmistamaan osaaminen myös harvemmin tarvittavissa tai erityistä osaamista edellyttävissä palveluissa. Jotta suunta saadaan vaikuttavalla tavalla muuttumaan korjaavista ennalta ehkäiseviin palveluihin, tarvitaan uudenlaista työotetta. Ammattilaisen osaamisen lisäksi tarvitaan asiakkaan ja hänen omaisensa aktiivista osallistumista palvelun suunnitteluun, tarvitaan ennakkoluulotonta ja laajaa poikkihallinnollista yhteistyötä yli sektorirajojen.

Olen muutoksen suhteen hyvin toiveikas. Haasteista huolimatta samaan aikaan tiedämme sen, että sosiaalityön eri sektoreilla on valtava määrä osaamista, innostusta ja halua kehittää työtä. Uuden lain hengen mukaisia ratkaisuja on kokeiltu viime vuosina jo useassa kunnassa erityisesti lapsi- ja perhepalvelujen osalta. Kokemukset ovat olleet positiivisia, niin asiakkaiden kuin viranomaistenkin näkökulmasta. Uudenlaisten poikkihallinnollisten ratkaisujen etsiminen on käynnissä myös ministeritasolla, jossa esimerkiksi perheasioiden vahvempaan koordinaatioon haetaan ratkaisuja.

Hyvät kuulijat, arvoisat sosiaalihuollon ammattilaiset

Perheiden ja asiakkaiden palvelutarpeiden moninaistuminen on arkipäivää. Meillä on ja tulee olemaan varhain eläköityviä, toimintakyvyttömiä nuoria ja hyvinkin aktiivista elämää some-yhteyksineen viettäviä seniorikansalaisia - ja kaikkea siltä väliltä. Ydinkysymys on, miten erilaisten ikäryhmien tarvitsemia palveluita johdetaan ja ohjataan. Miten lasten, nuorten ja perheiden, aikuisten ja ikääntyneiden palvelukokonaisuuksia ja palveluverkostoja uudistetaan, niin että asiakkaiden tarpeisiin voidaan puuttua nopeasti ja varhain? Miten varmistetaan, että tieto kulkee ja eri toimijat työskentelevät samaan suuntaan? Sosiaalihuoltolaki ja sote ovat haasteita johtamiselle. Mutta ne ovat samalla myös mahdollisuus muutokselle yksilökohtaisessa työssä, uudennlaiselle asiakaslähtöisyydelle, uusille toimintatavoille ja yhteistyölle kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa.

Paljon uudistuksia on vireillä. Se herättää runsaasti kysymyksiä ja myös huolta työntekijöiden keskuudessa. Tavoitteenamme sosiaali- ja terveysministeriössä on luoda työllemme sellaiset rakenteet, joissa teillä on mahdollisuus tehdä vaikuttavaa ja mielekästä työtä. Sellaista professionaalista työtä, joka perustuu suunnitelmalliseen asiakkaan kanssa työskentelyyn sen sijaan, että työpäivä täyttyy ainoastaan tulipalojen sammuttamisesta.

Toivon, että olette rohkeasti muutoksessa mukana.